

גליון אל"ה הדברים

דברי תורה של המגיד מישרים החסיד שבכהונה
הגה"ח ר' ארי' ליבוש הכהן וויינפעלד ז"ל

ראש השנה

שנה ג' גליון ע"ז

כולל בתוכו

דרכי השב

אמירה לגבוה

ארי' שואג

גימטריאות

על הרמב"ם הלכות תשובה

פרק ב' הלכה ד'

מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני ה' בבכי ובתחנונים ועושה צדקה כפי כוחו וכו'. יש לומר דידוע דלא כל אדם זוכה לכתרה של תורה וזהו אמת וצדק, שלימוד התורה הוא מבוא גדול לתשובה אמנם מה יעשה מי שאינו יודע ללמוד על כל פנים יעשה צדקה ומבואר במדרש הביאו החיד"א ז"ל כמה פעמים דמצוה מן המובחר שיעשה הצדקה עם עמלי התורה ולומדי תורה ובוזה יה' חלקו במאור התורה שיחזרנו למוטב על ידי המאור זבא, ועי' בלשון הרמב"ם ז"ל פ"ג הלכה ד' בא"ד שכתב ומפני ענין זה נהגו "כל" בית ישראל להרבות בצדקה וכו', ויש לומר דכוונתו בולט דאין הכי נמי מי שיכול ללמוד אז תלמוד תורה כנגד כולם שיכריע בכך מאזנים את עצמו ואת כל העולם כולו לזכות אבל מכיון שלא כל אדם יכול לעשות כן על כן כתב בלשון הזהב דעכ"פ בצדקה ומעש"ט ולעסוק במצות נהגו "כל בית ישראל" בלי יוצא מן הכלל אף מי שאינו יכול ללמוד והבן.

פרק ב' הלכה ד'

מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני ד' בבכי ובתחנונים ועושה צדקה כפי כוחו וכו' - כל זה מיוסד ומקורו בגמרא ראש השנה דף ט"ז ע"ב א"ר יצחק ד' דברים מקריעין גור דינו של אדם ואילו הן צדקה צעקה וכו' וקשה למה הפך הרמב"ם מלשון הגמרא שהקדימו צדקה ואח"כ צעקה והוא הקדים צעקה לפני צדקה, ונראה לפענ"ד לתרץ ונקדים מה שדייק הלחם משנה דמהגמרא משמע דכל אחד בלבד מהני לקרוע הגור דין ומלשון הרמב"ם משמע דצריך לכולם עיי"ש שתיירץ דנהי דכל אחד מהם מהני מכל מקום ודאי דכולהו עדיפי טפי עיי"ש, ונראה לפענ"ד דבמכוון הפך הרמב"ם הסדר דאם לא כן הי' באמת משמע דצריך שניהם יחדיו וכדי שתמע הצעקה ותהא מועלת צריכין להקדים הצדקה ויבואר על פי מה שכתוב בהקדמה לשב שמעתתא בשם הזה"ק דכל מאן דחס על מסכני ברעותא דלבה לא משתני דיוקניה לעלם מדיוקנא דאדם, ואיתא באלשי"ך הקדוש דאם האדם מאבד צם אלקים

אין תפלתו נשמעת על פי הפסוק הראיני את מראיך ורק אז השמיעני את קולך כי קולך ערב רק אם מראיך נאווה ונמצא לפי זה דמדברי הגמרא הי' אפשר לומר דהני תרי מישך שייך אהדי ומריך דוקא להקדים צדקה לצעקה ועל כן שינה הרמב"ם מלשון הגמרא והקדים צעקה ובוזה אדרבה גילה דעתו דאף הוא אין כוונתו לכולן יחד והבן.

פרק ב' הלכה א'

איזהו תשובה גמורה זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה, ולא מכשלון כח וכו' מה שכתב "לא מיראה" על כרחך צריך לומר דכוונתו מיראת בשר ודם, משא"כ מיראת הקב"ה כבר הוי אחד מגדרי התשובה שמאמין בה' ומתירא משכר ועונש, והגם דבאמת יש תשובה יותר מעולה דהיינו תשובה מאהבה, אבל עכ"פ תשובה מיראה הוי גם כן תשובה, ומידי דברו בו זכור אזכרנו מדוע לא הזכיר ברמב"ם ענין החילוק שבין תשובה מאהבה ליראה שהזגירו חז"ל וצ"ע.

פרק ב' הלכה ב'

ומה היא התשובה שיעזוב החוטא חטאו וכו' ולכאורה מדוע לא פתח הרמב"ם פרק זה בהלכה זו ואח"כ הי' צריך לכתוב הלכה א' דאעפ"כ אינו תשובה גמורה רק אם בא לידו ופירש ולא עשה וכו'. וזה יהי' באמת אבן הבוחן שהחוטא עזב חטאו וכו' ואם כן למה הפך הסדר וכתב איזהו תשובה גמורה בעוד שעדיין לא כתב מהו תשובה כלל וצריך ביאור.

פרק ב' הלכה ב'

איזהו תשובה גמורה וכו' כיצד הרי שבא על אשה בעבידה ולמחר נתייחד עמה והוא עומד וכו' ופירש ולא עבר זהו בעל תשובה גמורה, ופליאה דעת ממנו היתכן שהוא בעל תשובה ולאחר זמן נתייחד עמה, הא גם יחוד

המשך מאמר דרכי השב מעמוד א' הוא איסור גמור ואם כן אינו בעל תשובה עדיין והיאך קורא עליו תשובה גמורה, ושמתחית אח"כ כשמצאתי בחכמת שלמה הגהות שרע באו"ח סי' תר"ז ששואל קשיא זו והוא ז"ל תירץ דיש מציאות על פי הלכה שלא יעבור על איסור יחוד, אמנם עדיין יש מקום להתגדר בדברי הרמב"ם ז"ל ולמצוא תשובה גמורה ביותר וה' יאיר עיני.

פרק ב' הלכה ב'

יש לעיין למה לא שנה' ופיר'ש איזהו תשובה גמורה בעשותו תשובה על עובורו על מצות עשה, ואם יצייר בכלל הגדרה זו על עשותו תשובה על מצות עשה, ואם יצייר שיש באיזהו אופן הגדרה זו או כדמותה גם במצות עשה האם נצרך בכלל דהא כבר כתב הרמב"ם לעיל בסוף פרק א' דעבר על מצות עשה ועשה תשובה אינו זו משם עד שמוחלין לו אם כן די לו בזה ושפיר פירש רק על עובורו על כל תעשה.

פרק ב' הלכה ב'

ומה היא התשובה הוא א. שיעזוב החוטא חטאו ב. ויסירו ממחשבתו ג. ויגמר בלבו שלא יעשה עוד - וצריך ביאור ולהבין הג' חלוקות שכתב כאן, דלכאורה כיון שכתב שיעזוב החוטא חטאו אם כן כבר נכלל בזה שיגמור בלבו שלא יעשה עוד, דאל"כ שעדיין לא גמר בלבו שלא יעשה עוד אם כן בודאי זה לא מקרי שעזב את חטאו, עוד קשה במה שכתב בחלוקה הב' ויסורו ממחשבתו מה כוונתו הלא צריך לקיים וחטאתי נגדי תמיד, עוד קשה מפני מה צריך להסיר החטא ממחשבתו הלא מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה אם לא שנאמר דהרמב"ם סובר כאלה שאמרו דהא שאמרו ד"ל מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה זה רק קודם החטא קודם שעשה במעשה דאז עדיין יש לו חזקת כשרות ואקמינן ל' אחזקתי, משא"כ אם כבר עשה גם במעשה אם כן חוזר וניער מחשבתו הניכרת מתוך מעשיו שאיתרע חזקתי' (עי' ביפה מראה על הירושלמי פרק א' דפאה) ואשמעינן הרמב"ם ז"ל דאחר שעשה עבירה בפועל צריך לעשות תשובה לא רק על מעשה בלחודוהי אלא צריך לעשות תשובה אף על המחשבה גם כן ואם כן שפיר אמר שיעזוב החוטא חטאו היינו במעשה ויסורו ממחשבתו היינו המחשבה.

או יש לומר דהנה הרא"ש בראש השנה סובר בכל עבירות שבתורה (חוץ מערור) אין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה אף אחר שחטא במעשה ולפי' יש לומר על זה האופן כגון מי שהי' רגיל ח"ו לאכול בכל יום בשר חזיר ועכשיו עשה תשובה ועזב חטאו דהיינו ששוב אינו אוכל וגם גמר בלבו שגם להבא שוב לא יאכל, אמנם אם עדיין לא הסירו ממחשבתו דהיינו שבכל עת עדיין חושב כי טוב ה' לו באכילתו וטעמה עדיין בחכו ממתקים נמצא שעדיין חושק אלי' זה אינו בעל תשובה כמור כי אי אפשר שלא יתפוס עלי' באיזהו זמן מן הזמנים, ועל כן שפיר כתב הרמב"ם ז"ל שצריך להסירו ממחשבתו ואף שבאמת אינו נענש עלי' אעפ"כ כדי להיות בעל תשובה כמור צריך להסירו ממחשבתו.

או יש לומר שקאי דווקא על עריות כמור שדיבר על דרך משל בהלכה שלפני זה ובעריות נחשב גם המחשבה לעבירה כמ"ש הרהורי עבירה קשה מעבירה וכמו שהאר"ך הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות איסורי ביאה ובתחילת ספר נועם מגדים.

פרק ב' הלכה ב'

ועידי עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידיו וכו' ועי' בכסף משנה שמסביר הראי' מהפסוק עי"ש, ראיתי בשם

החידושי הרי"ם ז"ל שכתב דהיינו מדאורייתא כי מדרבנן נקראת תשובה גם בלא הכי והביא ראי' עי"ש, ובאמת מצינו בגזלן שרוצה לעשות תשובה דמדאורייתא צריך לחזור הגזילה בעצמה אף שכבר נשתנה כל זמן שחוזרת לבעל' בעיני' ואפילו גזל קורה ובגזל בריה הוואל ולא נשתנית דין תורה הוא שיהרוס את כל הבנין ויחזור קורה לבעל' נמצא דהחמירה תורה על תשובתו ויקוב הדין את ההר להרוס כל הבנין בשביל קורה אחת שגזל ובאו החכמים והוקלו לבעלי תשובה ותקנו החכמים מפני תקנת השבין שיהי' נתון את דמי' ולא יפסיד הבנין וכל כל כיוצא בזה ומקורם בגמרא מסכת ב"ק דף צ"ד צ"ו - ועי"ש בדף צ"ד ע"ב וז"ל תנו רבנן הגולנין ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן והמקבל מהן אין מקבלין נוחה הימנו אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו דתניא מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה א"ל אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך ונמנע ולא עשה תשובה באותה שעה אמרו הגולנין ומלוי רביות שהחזירו אין מקבלין מהם והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו, ודבר זה יסוד איתן אף שבהרבה מקומות בתורה באו חכמים והחמירו על של תורה בכדי למגדר מילתא גבי תשובה כגון הכא הויקולו על הבעלי תשובה שלא ימנעו מלעשות תשובה וסבר החידושי הרי"ם שגם חומרת הרמב"ם הוא רק מן התורה והבן.

פר' ב' הלכה ד'

ועושה צדקה כפי כוחו - ידוע ומפורסם חידושו של בעל התניא ז"ע וז"ל באגרת התשובה (פ"א) דחקנה זו לא נאמרה לגבי נתינת צדקה לכפרת עוונות, וז"ל: אכן כל זה באדם חזק ובריא שאין ריבוי הצומות מזיק לו כלל לבריאות גופו, וכמו בדורות הראשונים, אבל מי שריבוי הצומות מזיק לו, שאפשר שיוכל לבא לידי חולי או מיחוש ח"ו כמו בדורותינו אלה, אסור לו להרבות בתעניות אפי' על כריתות ומיתות ב"ד, ומכל שכן על מצות עשה ומצוות ל"ת שאין בהן כרת... ומכל שכן מי שהוא בעל תורה שחוטא ונענש בכפליים, כי מחמת חלישות התענית לא יוכל לעסוק בה כראוי, אלא מאי תקנתיה, כדכתיב (דניאל ד. כו) 'וחטאך בצדקה פרוק', וכמו שכתבו הפוסקים (עי' שרע אור"ח סיד' של ס"ו ובמג"א סק"ד) ליתן בעד כל יום תענית של תשובה ערך ח"י ג"פ וכו' והעשיר יוסיף לפי עשרו וכו', כמ"ש המג"א הלכות תענית (ט"ו תקס"ח סק"ג), וממשיך וכותב: 'ואף שיעלה ללך מסוים אין לחוש משום 'אל יבזבז יותר מחומש', דלא מקרי בזבז בכי האי גוונא, מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסוגיפוס, ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר צרכיו, ולפי שמספר הצומות המוזכרים בתקוני תשובה... רבו במאד מאד, לכן נהגו עכשיו כל החרדים לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה, מחמת חלישות הדור דלא מצו לצעורי נפשם כולי האי'. ובהקדמה זו מבאר האגרא דפרקא' (אות קפו) שייכות תקנה זו לאושר דווקא, וז"ל: 'אמרנו ז"ל באושר התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש', כבר ידעת כי דברי רז"ל לא במקרה הוא, וכשמבואר בדבריהם מקום ושעה, הכל לצורך וללמדנו דעת, כי דבריהם דברי אלקים חיים, ונראה לי על פי מה שמצאתי ראיתי בכתבי מהר"ם זלמן שניאור זצ"ל, דהא דאמרינן אל יבזבז יותר מחומש, הוא דוקא במי שלא חטא ונתן צדקה לקיים מצות צדקה אזי יש לכל מצוה גבול, משא"כ במי שחטא ונתן צדקה להמשיך על עצמו אור נערב מבחינת סובב כל עלמין' (עי"ש טעמו מהפסוק), אין דלבר שיעור, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ולא יהיה גרע רפואת הנפש מרפואת הגוף, דהנה ברפואות הגוף בודאי לא אמרינן שלא יבזבז יותר מחומש, כי 'וחי בהם' כתיב (ויקרא יח. ה), ע"כ תוכן דבריו, וכתב האגרא דפרקא': 'והגם שיש לי הרהורי דברים בזה על פי הדין, עם כל זה נראה שדבריו מקובלים' - ובאמת גם לי הדל על רעיוני סליקו כמה הורהורין דאין אפשר לאומקי' דבריו כהוויתן וכי אפשר על פי הדין לדמות חולי הנפש לחולי הגוף הלא בחולי הגוף באמת צריך לעשות כל מה דאפשר ולא רק לפזר מה שיש לו רק אפילו מה שאין לו וצריך להלוות את עצמו לקיים וחי בהם משא"כ בחולי הנפש היכן מצינו שצריך לפזר כל ממונו ועודו ללוות

מאחרים בכדי שיוכל תהביא רופאה לנפשו ואדרבה מדברי הרמב"ם הללו לא נראין כן דהא כתב ועושה צדקה כפי כוחו' וזה שבחולי הגוף עושין אפילו למעלה מהכוחות בכדי להחיות את גופו ואם כן צריך לידע עד היכן מגיע כוונת הרמב"ם כפי כוחו ובאיזהו אופן יש לשער זאת.

פרק ב' הלכה ד'

ועושה צדקה כפי כוחו - יש לפרש על פי מה שכתוב בילקוט יחזקאל פרק י"ח וכן הובא בירושלמי דלא מהני תשובה אלא על פי מידת הרחמים משא"כ על פי מידת הדין נחרץ משפטו ח"ו למוות תיכף ומיד, על כן עושה צדקה שמהפכת מדה"ד לרחמים ואז אי עביד תשובה מהני -

פרק ב' הלכה ד'

ועושה צדקה כפי כוחו יש לבארה על פי מה שכתב בנועם מגדים פרשת חקת דבנתינת צדקה יתעורר בקרב איש ולב עמוק ב' רוחות מצד אחד רוח נדיבה ליתן כי כן טבע ישראל רחמנים, ומצד השני מתעורר חלל הבלתי טוב, להתאכזר, כי למה יתן עמלו לאחר וזהו דין נמצא דהנתון מגביר בקרב מדת הרחמים על מידת הדין על כן השית' גם כן מודד לו כמדתו ומהפך גם למעלה מדת הדין לרחמים ולכן אמרו רז"ל שגדולה מתנת עניים שמהפכת מידת הדין לרחמים.

פרק ב' הלכה ד'

וגולה ממקומו שהגלות מכפרת עון - ומיוסד על דברי הגמרא ברה"ד דף ט"ז ע"ב שיש' ד' דברים המקרעין גזר דינו של אדם ואחד מהן שינוי המקום - ויש לפרש על פי מה דאיתא במסכת תענית דף כ"ד דרבא ה"י מתפלל על הגשם בתקופת תמוז ואיתחזי ל' אבוהו בחלמא ואמר לו שישני מדוכתא דהיינו שאל ישכב במסתו הלילה ולמחר אשכחי' לפוריי' דמירשם בסכני דבעי מלאכי חבלה למיקטלי' וכתב שם המהרש"א ז"ל דהמזיקים שניתן להם רשות להזיק מיחדים להם מקום היזקן ואין להם רשות להזיק במקום אחר וכן כתב האור החיים הק' בפרשת נצבים בפסוק והבדילו ה' לרעה עי"ש נמצא דכאשר האדם נתעורר בתשובה אז יש לחוש שמלאכי חבלה יתעוררו על ידי זה לחבלו ולהענישו למרק עוונותיו על טוב לעשות שינוי מקום ועל ידי זה מקרעת גזר דינו כי רשות המחבל עושה לו מקום אשר ישלוט בו ולכן בשינוי מקום לא יוכלו לשלוט בו וינצל כמו רבא.

פרק ד' הלכה ה' - ובפרק ז' הלכה ג'

הרמב"ם מנה כאן 'דעות רעות' - וז"ל ומהן חמשה דברים העושה אותם ימשך אחריהם תמיד וקשים הם לפרוש מהן, לפיכך צריך אדם להזהר מהן שמא ידבק בהן והן כולן **דעות רעות עד מאד**, ואלו הן, רכילות ולשון הרע ובעל חימה ובעל מחשבה רעה והמתחבר לרשע מפני שהוא לומר ממעשיו והן נרשמים בלבו, הוא שאמר שלמה ורועה כסילים ידוע, וכבר בארנו בהלכות דעות דברים שצריך כל אדם לנהוג בהן תמיד קל וחומר לבעל תשובה עכ"ל, - **ובפרק ז' הלכה ג'** כתב וז"ל אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש **בדעות רעות שיש לו** ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומדיפת הממון והכבוד ומדיפת המאכלות וכיוצא בהן מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם, וכן הוא אומר יעזוב רשע וגו' עכ"ל, נמצא דכאן מנה דעות רעות אחרות וצ"ע

ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור

על בנחל קדומים פרשת מטות שכתב בשם בראב"ן ס' ט"ו דפליגי תנאי אי האב אוהב לבנו יותר מעצמו, ובוה פירש הכתוב כרחם אב על בנים ריחם ה' על יריאיו דלמ"ד האב אוהב לבנו יותר ממה שאוהב לעצמו זה שאמר כרחם אב על בנים שלפי שאוהב בנים יותר מרחם עליהם ביותר כן כביכול ריחם ה' על יריאיו עכ"ד שם, והנה הקשו המפרשים למה מתייחס נסיון העקידה לאברהם יותר מליצחק, וכבר תירצו על פי הנ"ל שנוח למסור את עצמו להריגה יותר מבניו, והרא"ה הוא מאברהם בעצמו שמסר את עצמו לכבשן האש ואפילו הכי נסחו עוד בעקידה, ואמרו ר"ל וילקוט שמעוני בראשית פרק כ"ב פסוק ב' כן אמר לו הקב"ה לאברהם, הרבה נסיונות ניסיתין ועמדת ככולן, בבקשה ממך, עמוד לי בנסיון זה, כדי שלא יאמרו הראשונים אין בהם ממש, וע"כ נראה מזה שזה ה' גדולה יותר ממה שהיו לפניו, לפי שבעבר לא מסר רק את נפשו, ועכשיו את בנו והאב אוהב את בנו יותר אם כן יאמרו שח"ו שנכשל בנסיון והראשונים אין בהם ממש, אבל עכשיו ראו שמוכן למסור לו רק את עצמו אלא אפילו בנו שאוהב יותר מעצמו גם כן מוכן למסור, נמצא דמנסיין העקידה שהי' העשירי יהי' חשוב יותר מנסיין של כבשן האש נלמד שהאב אוהב את בנו יותר, ואם כן תזכור היום גם כן לזרעו שאפילו אם חטאו לך כיון שהאב אוהב את בנו יותר על כן רחם עליהם ותמחול להם וזה שאמר אם "כבנים" רחמינו כרחם אב על בנים שהוא אוהב אותם יותר מעצמו.

ובל הרשעה כלה בעשן תכלה

כן הוא הנוסח באבודרהם ופרי חדש כלשון הפסוק כלו בעשן ימי וכו' בסידור יעב"ץ, ובחי' אדם, ובמטה אפרים עיי"ש, ונראה לפענ"ד לפרש תפלתו על פי מה שכתוב בתפלה למשה (תהלים ק"ב) לפרש הפסוק כלו בעשן ימי על פי מה שאמרו כי מי שמאבד ניצח"ק על ידי הוצאות ד"ל רח"ל נגרע ימים ר"ל, כי כמה ניצח"ק שיש לו לתקן יש לו ימים כנגדן, והנה ידוע דבזמן שבית המקדש ה' קיים ה' עמוד עשן אחד מאבירים ופודרים מתעקם לצד והולך לצד צפון, ומזה ניזון החיצונים, ועל ידי זה ה' ניחא לבחורי ישראל מאותו החטא שלא התגרו בהם כל כך, אבל אחר החורבן שנחסר עשן המערכה, מתגברים יותר על בחורי ישראל, והיינו כלו בעשן ימי בשביל העשן שנחסר כלו ימי ח"ו עיי"ש, וזהו שאנו מבקשים בתפלתנו להתנצל לפני הקב"ה שכיון שנחסר העשן הרבינו לפשוט כי החיצונים התגרו בנו, על כן מבקשים וכל הרשעה כלה "בעשן" אברים ופודרים תכלה כי תעביר ממשלת זיון מן הארץ וכו' ותבנה בית המקדש ואז יחזור העשן ושבו לא יתגרו בנו.

על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע

והקשו המפרשים דהלא כל העבירות נעשו על היצר הרע, ונראה לפענ"ד על פי מה שכתוב בתולדות יעקב יוסף פרשת וישלח לפרש מאמרם ז"ל ונראה לבאר כל זה בחדא מחתא, דכתבתי לקמן ביאר ש"ס, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה שמתוך וכו' (פסחים ג'). והקשו התוספות וכו', דשמעתי ממורי, חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך (תהלים קיט, טז), שיהי' התחלת תורה ותפלה ומצוה עם היצ"ד שלא לשמה, ובוה לא יקטרג עליו היצ"ד, ויוכל לגמור לשמה, וז"ש חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, ודפח"ת, יער"ש, העולה מזה, שצריך לגמור

דעת היצ"ד וישתתף עמו בתחלה, ואח"כ יראה לגבור כארי ויעשה לשמה, וזש"ה אני חכמה שכנתי ערמה וגו' (משלי ח, יב), וזש"ה (בראשית כו, לה) ויאמר בא אחיך במרומה, וכמפורש בזה, הגם שזה סכנה יותר שיכנס בגלות של היצר הרע להתחבר עמו, ומי יודע איזה צד גובר, אם יוכל ליפרד ממנו אח"כ, והנה האדם רוצה לעבוד השי"ת ומתחיל בעבודה שלא לשמה עם היצ"ד כדי שלא יקטרג עליו והרבה בני אדם נכשלים לפניו ונתפסים ברשתו אשר טמן לנגדם ואינם זוכים להתגבר עליו ולהפריד ממנו וזהו שמתנצל לפני הקב"ה ואומר על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע שכוונתנו בתחילה ה' באמת כדי לעבוד את השי"ת בלי מפריע ונלך בשוה לו כדי שלא יקטרג עלינו ולבסוף נכשלנו וחטאנו ובוה יתוורץ גם קשיות הגמרא על הפסוק שובה ישראל עד ה"א כי כשלת בעוונך והבן.

על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע

יש לפרש על פי מה שכתוב בתולדות יעקב יוסף בשם הבעש"ט ז"ל על תוס' שבת (ע"ה) צובע משום מה חייב, וכן תוס' שוחט דעלמא, ופי' מלאך המוות שהוא השטן, וכן משום מה מחייב, כל' מדוע יחייב השטן דהא על זה הוא שליח, ותי' משום צובע העבירה, וא"ל שהוא מצוה, וע"ז הרמאות אינו נעשה שליח, וע"י מזה בדברי יואל פרשת בלק על הפסוק מי יחי' משומו א-ל והנה כל זמן שמפתה את האדם לעשות עבירה אז חל האחריות עליו דוקא כי ה' עליו להתגבר עליו משא"כ אם בא ומתעטף בטליתו לומר על עבירה שהוא מצוה אז מי מידו מציל על כן זהו ההתנצלות שאומרים בווידי על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע דאם לא ה' צובע את העבירה למצוה אפשר שלא היינו שומעין לו, משא"כ עכשיו, ועל פי דברי התולדות הנ"ל יש לפרש הגמרא אמר הקב"ה בראתי יצ"ד ובראתי לו תורה תבלין כנגדו שתזוהר ממנו ביותר שלא די שהוא יפתון לעבירות אלא לפעמים תידע מכיון שבראתי לו תורה תבלין כנגדו ועל ידי זה תוכל להנצל ממנו תזוהר שלא יתפתן עליך הלגלג ומן התורה עצמה יראה פנים טהור שמעשה הזה שהוא מפתון הוא מצוה.

היום הרת עולם וכו' אם כבנים וכו'

יש לפרש על פי מה שכתוב ביוסף תהלות (מהחיד"א ס' מ"ד) דהגויים אין להם תשובה שהם עבדים, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, משא"כ ישראל יש להן דין בנים ואב שמחל על כבודו מחול, ויש לחקור לדרי יהודה בפי"ק דמסכת קידושין דכשאין עושין רצונו של מקום הם כעבדים אם כן לא יהי' להם תשובה ח"ו, (והירץ בתירוצי השני) דמה שאמרו אין כבודו מחול לצד עליאה לא נאמר זה דכולי עלמא דילי' ומצי מחול, וזה יועיל לישראל דוקא אך הגויים שאינם מודים באלקותו דכולי עלמא דילי' מוטונייהו דיינינן להו כמלך סתם דאין כבודו מחול, וזה שאמר אתה הוא מלכי אלקים כלו ידענא בנפשאי דאיני ראוי ליקרא בן רק במדרגת עבד, וזה שאמר אתה הוא מלכי שאתה מלך ואני עבדך אמנם אינו כמחשבת הגוים שאתה כמלך סתם ח"ו, רק אלקים שאני מודה כי הוא היוצר הוא הבורא ומאחר שכן דין הוא שתמחול כי כולי עלמא דילך עכ"ד, וזה שאמר אם כבנים רחמינו כרחם אב על בנים כי אב שמחל על כבודו מחול ואם כעבדים ואם לכאורה אין כבודו מחול אעפ"כ

עינינו לך תלויות שאנו מאמנים שאין לנו על מי להשען אל עליך ה' כי כולי עלמא דילך הוא.

היום הרת עולם וכו' אם כבנים וכו'

על פי מה שפירשו הפסוק למשפטיך עמזו היום כי הכל עבדך וכל מה שקנה עבד קנה רבו ואם כן אם נזכה בדין ונצא זכאי אז זה נחשב כי גם הקב"ה כביכול יצא זכאי כי כל מה שקנה עבד קנה רבו וזה שאמר אם כעבדים עינינו לך תלויות" שכביכול אתה תצא זכאי והבן.

זכרינו לחיים מלך חפץ בחיים

על בבני יששכר (מאמר י' לחודש תשרי או ג') כי תגדל ביותר אהבת המשפיע אל המקבל על דרך מה שאמרו ר"ל יותר ממה שהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק, והנה אמר הכחם אין טעם ברצון ואם כן כיון שהמשפיע רוצה להשפיע ולהוריק להמקבל אף שאינו ראוי אעפ"כ "רוצה" ואין טעם ברצון וזהו פשט מלך "חפץ" בחיים כיון שיש לו "רצון" על כן זכרינו שאנחנו נזכה להיות המקבלים.

זמרו אלקים זמרו זמרו למלכנו זמרו

אנו אומרים מזמור זה בראש השנה קודם התקיעות ויש לפרש ע"ד תפלה ובקשת רחמים על פי דברי מרן החתם סופר (נדפס בליקוטים בה' כרכים בסוף חלק דברים) על הפסוק בישעי' ס"ד ועתה ה' אבינו אתה, דיש לדייק מהו הלשון "ועתה" ולא מקודם, ויש לומר על פי מה שהעלה הש"ך בהלכות כיבוד אב (יר"ס סי' רמ"ב סק"א) שאם אביו רבו קודא לו אב, חוץ אם ה' נשיא שאז שם רבי יותר כבוד משל אב, והנה לשעבר נתפשט מלכותו יתברך על כל העולם על ידי ניסיו ונפלאותיו עם ישראל, על כן ה' נקרא מלכנו או אלקינו שהוא יותר כבוד מאבינו, אמנם ועתה שנתחלל שמך בעולם ואי' גבורותיו על כן אבינו אתה ולא בתואר מלכנו עכד"ק, ונע"ל פי זה יש לפרש הנוסח בתפילת מוסף לשבת הוא אלקינו הוא אבינו הוא מלכנו והוא יגאלנו וישמיענו ברחמינו שנית לעיני כל חי לאמר הן גאלתי' והנה מתאמר משמי' דאדם גדול שאמר בראש השנה לא תגורו מפני איש דהיינו בפרטיות כי המשפט לאלקים הוא שבראש השנה שופטים אם בזה השנה כבוד מלכותו יתברך בעולם ויתגדל ויתקדש שמי' רבא על אנו מבקשים מהקב"ה זמרו אלקים זמרו זמרו למלכנו זמרו שנוכל לומר שנעשה "מלכנו" ונוכל לקרותו אלקנו וכל זה על ידי שיחזור ויעשה לנו ניסים לעיני כל חי אמר.

ואת מוספי יום הזכרון הזה נעשה וכו'

במטה אפרים ס' תקצ"א סעיף ה' צ"ל ואת מוספי' יום הזכרון הזה נעשה וכו' כי במלת יום הזכרון נכלל גם ר"ח וכוללן שעיר דר"ח ושעיר דר"ה במלת "מוסף" וכן מסיימין ושני שעירים לכפר וכו' ואם טעה ואמר את מוסף אע"פ שכבר חתם הברכה צריך לחזור לראש הברכה, ודוקא ביום א' וכו' וכתב שם באלף המגן דעת הדרה"ח ואשל אברהם שאין צריך לחזור, כיון שאמר מלבד עולת החודש וכו' יצא בזה עיי"ש, וקצת ביאור בענין דבר"ה שהוא גם ר"ח היה בה שני מוספים, מוסף של ר"ה, שהוא נכלל משני פרים ואיל אחד וז' כבשים ומנחתם לעולה, ועוד שעיר א' לחטאת

דרשה עובר הכולל בליל ראש השנה תשס"ו

בר"ה מזכירין אצל שופרות. "הפחד והיראה" שהיה אצל קבלת התורה, גם כל העולם כולו "חל" מפניך, ובריות בראשית "חרדו" ממך ככתוב בתורתך וגו' "יחדד" כל העם אשר במחנה למה צריך להצטיין "הפחד והיראה" גם בפסוקי מלכיות מזכירין הפסוק לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו וצ"ב באמת.

והנה ראיתי דבר נפלא בפתיחה להמקנה בקידושין אות ט' עפ"מ ש"ב ב"ה ט"ז למה תוקעין וחוזרין ותוקעין כדי לערבב השטן ופ' רש"י ז"ל מתוך שרואה שישאל "מחבבין" המצוות, ופ' הלשון כדי "לערבב" שהוא מעורבב מלהשטין ולהזכיר את העוונות מיראתו כיון שרואין "שמחבבין" את המצוות דהיינו "אהבת" המצוות פן תקובל התשובה "מאהבה" להפך את כל העוונות לזכיות מתוך כך הוא מעורבב מלהזכיר את כל העוונות עיי"ש ות"נ.

ובזה יובן הפסוק לא הביט און ביעקב וגו' "ותרועת" מלך בו שיש לפרש ב' פנים א' לשון תרועה, ב' לשון חיבה וריעות, דהיינו בשעה שישאל תוקעין וחוזר ותוקעין שזה מראה שחיבת ואהבת המלך בו, א"כ מהפכין הכל לזכיות אז באמת לא הביט שוב שום און ביעקב, כי נתהפכו כולן לזכיות והשטן מפחד להזכיר שוב עוונם וא"כ באמת לא ראה ולא הביט שום און ועמל.

וקצת קשה דהא בר"ה הוא יום הדין מי לא נפקד כהיום הזה כי זכר כל היצור לפניך בא והעולם מלא פחד "ויראה" ואין חושש על תשובה "מאהבה".

אמנם מצינו בבית שמואל אחרון פרשת יתרו דאיתא בגמ' שבת דף פח. וייתיבבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם הר כגיגית אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו וכו', והקשה האלשי"ך הק' איך אפשר שדוד דיעה שהקדימו נעשה לנשמע והשי"ת אמר מי גילה רז זה לבני לשון שמלאכי השרת משתמשים בו שהקדימו, וקבלו התורה "בשמחה" וא"כ למה הוצרך לכפות עליהם ההר. ותרץ דה"ל שהקדימו וקבלו "מרוצן באהבה" מ"מ רצה הקב"ה להגדיל שכרן וע"כ כפה עליהם ההר והיה בידם לקבל התורה "מיראה" שלא יהרגם ואעפ"כ מגודל האהבה גברה האהבה וקבלו רק מאהבה ולא מיראה ע"כ שכרם הרבה מאוד, ובהו ותורץ קושיות הגמרא (בב"א דף כ' ע"ב), ששאלו העולם רבש"ע כלום כפית עלינו הר כגיגית, והתירוץ פשוט דבאמת קבלו "מאהבה" והא דכפה היה רק כדי להרבות שכרן.

ובזה אתי שפיר שמזכירין בשופרות "הפחד והיראה" שהיה אצל קבלת התורה ואעפ"כ היה לישראל "סגולה" זו להתגבר על "היראה" ולקבלה מאהבה, א"כ גם ביום הדין שכל העולם מלא פחד ויראה, וזוללים ורועדים מיום בואך מסוגלים ישראל להמליך את הקב"ה מתוך "אהבה" מסותרת ומלכותו "ברצון" קבלו עליהם ואז באמת יתהפכו הכל לזכיות, ועי"ז נעשה בהול שאפילו בעת היראה יכולין להתגבר ולעשות "מאהבה" וע"כ נעשה מעורבב, ובהו יובן המדרש תנחומא האזינו דתשובה מהני רק לישראל ולא לאר"ה והקשה בפרי צדיק לחג השבועות (אות י"ט) דהא מצינו בנינוה שהועיל להם תשובה ותרץ דהועיל להם רק להנצל מעונש אבל שיעשה מעוונות זכיות זכו רק ישראל במתן תורה עכ"ל עיי"ש.

וע"כ מור' מלך בשד ודם שיעושה חוקים ומשפטים וכתבם בספר להפיצם שידעו העם, א"כ מי שעובדו רק מיראה, יסכים שישאר בסתר ועי"ז יוכל להשתמש שלא ידע מחק זה וכדומה והכל דכי שלא יענש. לא כן מי שאוהב את המלך ישתדל בכל עוז ותעצמוות לחלקם ולהפיצם דאידי דחביבא יתב דעתייהו שישתמע. וכן הוא אצל מ"ה הקב"ה שכבד התורה וכל מי שאוהבו יותר לומד בו ורוצה שאחרים ילמדוהו וכל מי שמחזק את התורה ולומדיה מראה "אהבה" יותר ויותר וכיון שתרועת מלך בו, אז לא הביט און ביעקב כי יתהפכו כולם לזכיות ונצא זכאי בכתיבה וחתומה טובה בספרן של צדיקים לאתור לחיים טובים אמן.

תשפ"ו עולה בגמטריא 786 פה תמצא כמה גמטריאות במספר תשפ"ו

- א. ארון עצי שטים
- ב. אור משיח יאיר
- ג. ברוך מחיה המתים
- ד. בניסן בא גואל לישראל
- ה. גאולה ברחמים ברצון גדולים
- ו. התשועה
- ז. דירת קבע
- ח. הישועה השלימה
- ט. הראנד ד' חסדך וישעך
- י. ושכנתי
- יא. ושמעתם
- יב. ובניסן עתידים ליגאל
- יג. וה' כי תבא אל הארץ
- יד. וספרתם
- טו. חולה ונתרפא
- טז. ישועת
- יז. יעקב אשר אהב סלה
- יח. לקראת כלה
- יט. כתר עליון
- כ. מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן
- כא. נגן בתרועה
- כב. שור פר
- כג. פקודי ה' ישרים
- כד. שזעתי
- כה. שמחת לבו
- כו. שליומות
- כז. שתולים
- כח. תבוא שנה טובה

אינו מטמא, ונלפנ"ד ע"ד צחות הדמנהג היה אצל הרבה צדיקים שתפלת שחרית התפללו בביתם עם מנין קטן ואח"כ באו לביהמ"ד לתפלת מוסף ברוב עם, ומדומני שכן היה המנהג בצאנו ואיתא במתני' פ"ב דביצה מטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה ופירשו המפרשים דהגם דטבילה זו אינו צריכה אלא שרוצה להתחמיר על עצמו שחבורה השני' מקפדת יותר אטירה מחבורה הראשונה ע"כ, ואם כן לפי"ז החסידים שמשנים החבורה ועכשיו יתפללו תפלת המוסף עם רבם ע"כ מחמירים ע"ע בתוספת טהרה להטביל עוה"פ והוא ממש כעין ששינוי ומחבורה לחבורה.

מבואר בזוהר חדש פ' נח דף מ. אי יחזרון בתשובה רישי בניסנת או כנישתא חדא בזכותא יתכנש כל גלותא וזה לכאורה סותר דברי הגמרא דידן ביומא דף יט: דתמן תנינא דאל' אליהו וכו' אמאי לא אתי משיח, והוא האידיא יומא דכפורא הוא ואיבעיל כמה בתולתא בנהרדעא עיי"ש משמע משם דאף שחזרו כל ישראל בתשובה ועכ"פ עסקו ביממא דכיפורי בתענית ותפילות ואעפ"כ נתעבב הגאולה ע"י איזהו בתולות, וזהו פלא שמאמר זה חולק על הזוהר חדש הנ"ל מהיפך להיפך וצ"ע.

נתקנה ע"ד ונשלמה פרים שפתינו וא"כ סוף כל סוף נחסר מהתפילה השעיר השני וא"כ איך יחלוקו על הפוסקים דא"צ לחזור התפילה ויוצא במ"ש מלבד הלא האין יצא כיון שלא הזכיר בתפילתו השעיר השני וצ"ע.

על חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת

יש לפרש על פי מה שפירשו אמרם ז"ל (מדרש ויקרא רבה א' - ט"ו) כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו. על פי מה שאמרו (שבת לא - ע"א) ודעת זה סדר טהרות, והרמב"ם פסק בטומאה היוצא מגופו חמור מטומאת נבילה, וזה שאמר שאין בו דעת היינו טהרות אז נבילה טובה הימנו, וידוע דטהרה מביא לידי מדריגות גדולות, ראשית דברי ר' פנחס בן יאיר (מסכת עבודה זרה דף כ' ע"ב) טהרה מביאה לידי חסידות, שנית דברי הרמב"ם בסוף מקואות (פרק י"א הלכה י"ב) ועל כן אמר שחטאנו לפניך בבלי דעת בלא טהרה וזה הביא לידי חטא.

המט"א מביא מנהג חסידים ואנשי מעשה לטבול קודם תקיעת שופר אמנם אצל רביה"ק ז"ע לא ראינו מנהג זה וגם הגאון הצדיק בעל מנחת אלעזר ז"ע אמר שהשחרית

המשך מאמר אמירה לגבוה מעמוד ג' זהו ממוסף של כל ר"ח, ועתה ניתוסף עוד מוסף של ראש השנה שהוא כולל פר אחד איל אחד וז' כבשים ומנחתם לעולה ושעיר א' לחטאת, אמנם כשהתורה ק' כותב המוסף של ר"ה בפרשת פנחס סיים על זה מלבד עולת החודש ומנחתה דהיינו מוסף של ראש חודש נמצא דהתורה הסתיר השעיר של ר"ח שהוא חטאת, ולא הזכיר רק העולה של מוסף, וכתב בבעלי התוס' פרשת פנחס דמיהו אמת הדבר שיש בראש השנה שני שעירי מוספין אחד של ר"ה ואחד של ר"ח ולפי שלא פירש הכתוב שעיר ראש חודש בפירוש קורא התלמוד ראש השנה חג שהחודש מתכסה בו כי השעיר הזה בא לכפרה ותנחומין ללבנה שנחמעה, ולפי שאמת הוא דשני שעירין קריבין למוסף של ר"ח תיקנו לומר במוסף של ר"ה ושני שעירים לכפר ושני תמידים כהלכתן וגם נכון לומר מלבד עולת החודש ומנחתה שהרי גם היא קריבה במוסף, ובשם הרב נתנאל מצאתי שאין צריך לומר ושני שעירים כי מאחר שהכתוב מכסהו אין לפרסמו עכ"ל הבע"ט, נמצא דהדרה"ח והא"א סוברים כיון שאומר מלבד וכו' אם כן כבר הזכיר של ר"ח גם כן יוצא והא דנחסר "השעיר" הלא גם התורה ק' מכסהו, אמנם אחר העיון עדיין קשה דהא כנים הדברים שהתורה מכסהו אמנם תפילתינו